

Ηθική των Ζώων Συντροφιάς: ένα παραμελημένο πεδίο της Βιοηθικής

Όταν κάποιος αναφέρεται στον όρο Ηθική εννοεί το σύνολο των ηθικών αξιών που διέπουν τη συμπεριφορά και τις πράξεις ενός προσώπου. Ο ηθικός κώδικας ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας ανθρώπων καθορίζεται με βάση πολιτισμικές αναφορές και μπορεί να εξαρτάται από το θρήσκευμα, την πολιτική τοποθέτηση ή την εθνικότητα (Cronney & Millman 2007). Ωστόσο, παρά τις πολιτισμικές διαφορές, επικρατεί η ιδέα ότι υπάρχουν ορισμένες παγκόσμια αποδεκτές αξίες, με τους περισσότερους ανθρώπους π.χ. να εναντιώνονται ισχυρά στο να βλάψουν ή να κακομεταχειριστούν άλλους ανθρώπους, ιδίως παιδιά. Παρομοίως, παγκόσμια αποδεκτές αξίες ισχύουν επίσης σε σχέση με τα ζώα, με τους περισσότερους ανθρώπους να εκδηλώνουν ισχυρή ενσυναίσθηση προς αυτά, ιδίως προς τα είδη με τα οποία είναι πολιτισμικά και συναισθηματικά συνδεδεμένοι (Merz-Perez et al. 2001). Οι περισσότεροι άνθρωποι θα συμφωνούσαν επίσης ότι οποιοδήποτε ιδιόκτητο ζώο θα πρέπει τουλάχιστον να προστατεύεται από περιττή ταλαιπωρία και ότι κανένας δεν πρέπει να βλάπτει τα ζώα για ασήμαντους λόγους. Αυτό αντιστοιχεί στο να συμπεριφέρεται κάποιος «σωστά» στα ζώα που του ανήκουν, ώστε αυτά να μπορούν να τον (εξ)υπηρετούν καλύτερα (ωφελιμιστική αρχή), επειδή του ανατέθηκε η ευθύνη για αυτά (αρχή της γονικής μέριμνας) ή επειδή αυτά έχουν δική τους εγγενή αξία και κατά συνέπεια έχουν συγκεκριμένα δικαιώματα (αρχή που θεμελιώνεται σε δικαίωμα) (Farstad 2018).

Τα ζώα συντροφιάς ως ειδική κατηγορία ηθικών όντων

Τα ζώα συντροφιάς, σε αντίθεση με τα ζώα εργαστηρίου και τα παραγωγικά ζώα, δεν απολαμβάνουν τον ίδιο βαθμό προσοχής ως ηθικά όντα, ούτε λαμβάνεται υπόψη ότι πρέπει να αναγνωρίζονται ως ανεξάρτητη ομάδα ζώων και ότι τίθενται κρίσιμα ηθικά ζητήματα σχετικά με τον τρόπο που τους συμπεριφέρονται οι άνθρωποι (Yeates & Savulescu 2017). Τα ζώα συντροφιάς διαφέρουν ως ηθικά όντα από τα ζώα εργαστηρίου και τα παραγωγικά ζώα, τα οποία συνήθως εκτρέφονται και διατηρούνται αντιστοίχως, για

Companion Animal Ethics: a neglected field of bioethics

Ethics is defined as the set of moral principles that govern a person's behaviour and actions. A human's or a group of humans' moral code is culturally defined, and may depend on religion, politics, or nationality (Cronney & Millman 2007). However, cultural differences aside, one may argue that certain universally accepted values exist, with most humans being strongly against hurting or mistreating other humans, especially children. Likewise, universally accepted values also exist in relationship to animals, with most humans displaying strong empathy towards animals, especially with those species, to which they are culturally and emotionally attached (Merz-Perez et al. 2001). Most people would agree that any animal kept by humans, must at least, be protected from unnecessary suffering and that one should not hurt animals for trivial reasons. This corresponds to treating animals one owns well, so they can better serve their owners (utilitarian principles); treating them well because the owner has been given responsibility for them ("parent" principle); or treating animals well because animals have a value of their own (intrinsic value) and therefore have certain rights (right based principle) (Farstad 2018).

Companion animals as moral beings

Companion animals (pets), in contrast to laboratory and farm animals, have not been paid the same degree of attention as moral beings, nor consideration of how to recognize and address key ethical issues relating to the way humans treat them (Yeates & Savulescu 2017). Pets differ

την προαγωγή της γνώσης ή με σκοπό το κέρδος και την εξασφάλιση τροφής, αντιστοίχως. Οι ιδιοκτήτες των ζώων συντροφιάς αναπτύσσουν σχέσεις με τα ζώα τους που είναι ξεκάθαρα διαφορετικές από αυτές που οι ίδιοι άνθρωποι θα ανέπτυσαν με ζώα εργαστηρίου ή παραγωγικά ζώα. Σε μια ιδανική κοινωνία, τα ζώα συντροφιάς θα διατηρούνταν εξαιτίας του αμοιβαίου συναισθηματικού δεσμού που αναπτύσσουν με τους ανθρώπους, για να προσφέρουν και να λάβουν αγάπη, συντροφικότητα και πίστη και για να εμπλουτίσουν τη ζωή του κάθε ατόμου.

Παρόλα αυτά, οι άνθρωποι συχνά δεν τηρούν τη δική τους πλευρά αυτής της άγραφης συμφωνίας, ότι δηλαδή οφείλουν να προστατεύουν και να φροντίζουν τα ζώα τους. Τα ζώα συντροφιάς συνήθως αναπαράγονται στοχευμένα, αγοράζονται ή πωλούνται, χρησιμοποιούνται (και συχνά δέχονται κακομεταχείριση) κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους, παραμελούνται ή υπερπροστατεύονται, τους αποδίδεται «ανθρώπινη» υπόσταση και ρόλοι, χρησιμοποιούνται για εργασία, και δατηρούνται στη ζωή ή πεθαίνουν με βάση τη θέληση ή τη διάθεση του ιδιοκτήτη τους. Επιπλέον, τα ζώα συντροφιάς μπορούν να χρησιμοποιούνται σε κάποιες εξειδικευμένες θεραπευτικές δραστηριότητες που είναι γνωστές με το γενικό όρο «ζωοθεραπεία», εξαιτίας της ευεργετικής τους επίδρασης στην ανθρώπινη υγεία και ποιότητα ζωής (Friedman et al. 1995, McNicholas & Murray 2005, Verga & Michelazzi, 2009). Ταυτόχρονα, μοιράζονται το σπίτι και τη ζωή των ιδιοκτητών τους, σαν να ήταν ισότιμα μέλη μιας «ανθρώπινης» οικογένειας. Κατά συνέπεια, οι ανθρώπινες ενέργειες συχνά προκαλούν ή εμποδίζουν τα ζώα συντροφιάς από το να βιώσουν πόνο ή ευχαρίστηση, ματαιώνουν ή ικανοποιούν τις επιθυμίες τους, περιορίζουν την ελευθερία τους ή τους παρέχουν ευκαιρίες, και τερματίζουν ή να παρατείνουν τις ζωές τους. Τα ζώα συντροφιάς εξαρτώνται αποκλειστικά από τους ανθρώπους για την επιβίωσή τους και την ευημερία τους, και έχουν ανάγκη να τα φροντίζουν καθημερινά οι άνθρωποι (Stephens & Hill 1996).

Αυτό το άρθρο σύνταξης στοχεύει να επικεντρώσει την προσοχή του αναγνώστη στο παραμελημένο πεδίο της Ηθικής των Ζώων Συντροφιάς, το οποίο είναι ένα πεδίο που αλληλοκαλύπτεται σημαντικά με αυτά της Ηθικής των Ζώων, της Ηθικής της Οικογένειας και της Ηθικής της κτηνατρικής Υγείας, αν και δεν αποτελεί απλώς μια υποκατηγορία οποιουδήποτε από τα ανωτέρω διακριτά πεδία της Βιοηθικής (Yeates & Savulescu 2017). Σημαντικά ερωτήματα τίθενται σχετικά με το πώς οι άνθρωποι συμπεριφέρονται στα ζώα τους και πώς τα φροντίζουν, καθώς και με συγκεκριμένα στοιχεία της σχέσης ανθρώπου-ζώων συντροφιάς (όπως η αμοιβαία συντροφικότητα, η ιδιότητά τους ως «μέλους της οικογένειας», η εγγύτητα, η άμεση επαφή, η ιδιωτικότητα, η εξάρτηση και η συναισθηματική μεροληψία υπέρ τους) που είναι μοναδικά, εγείροντας συχνά σημαντικά ηθικά θέματα. Τα ερωτήματα αυτά αφορούν την ευζωία των ζώων και είναι, τουλάχιστον εν μέρει, ερωτήματα του τύπου «πρέπει να», δηλαδή ερωτήματα ηθικής

as moral beings from laboratory and farm animals, the latter usually bred and kept for the advancement of knowledge or for profit, respectively. Pet owners form relationships with their pets that are distinctly different from those the same people would form with laboratory or farm animals. In an ideal society, companion animals would be kept to bond with humans, to offer and receive love, companionship and loyalty and to enrich one's life.

Despite these facts, humans frequently do not uphold their part of the bargain, to protect and cherish their pets. Companion animals are mostly intentionally bred; can be bought or sold; used (and often abused) during training; neglected or overprotected; attributed "human" status and roles; they can be used as workers and kept alive or killed at their owners will or whim. Furthermore, pets are employed in some special and therapeutic activities known by the generic term of "Pet Therapy", due to their positive effects on human health and quality of life (Friedman et al. 1995, McNicholas & Murray 2005, Verga & Michelazzi 2009). At the same time, they share their owners' homes and lives, as if they were regular members of a "human" family. Consequently, human actions frequently cause or prevent companion animals from experiencing pain or pleasure; frustrate or satisfy their desires; restrict their freedom or provide opportunities and end or extend their lives. Pets are totally dependent on humans for their survival and well-being and need humans to care for them daily (Stephens & Hill 1996).

This editorial aims to generate attention about the neglected field of companion animal ethics, which is a field overlapping significantly with those of animal ethics, family ethics and healthcare ethics (where veterinary issues are concerned), though not simply a subsection of any one of those fields (Yeates & Savulescu 2017). There are important questions about how humans treat and care for their pets and specific elements of the human-companion animal relationship (such as mutual companionship, family "membership", proximity, direct contact, privacy, dependence, and partiality) that are unique, frequently giving rise to significant ethical issues. These questions concern animal welfare and are at least partly "ought to" questions, questions of ethical obligation concerning the environment pets live in, as well as their management and

υποχρέωσης όσον αφορά το περιβάλλον διαβίωσης των ζώων συντροφιάς, καθώς και τη διαχείριση και επίβλεψή τους από τους ανθρώπους-ιδιοκτήτες τους. Αυτό στο οποίο αναφέρεται κάποιος όταν συζητείται η ευζωία ενός ζώου- και η καλή ευζωία συνεπάγεται τόσο τη σωματική υγεία όσο και την έννοια της γενικότερης ευημερίας ενός ζώου- είναι ουσιαστικά το τι οφείλουν οι άνθρωποι στα ζώα και μέχρι ποιο σημείο εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους προς αυτά.

Ευζωία και ευημερία των ζώων συντροφιάς

Η ευζωία των ζώων συνδέεται στενά με την αναπαραγωγή τους. Ο άνθρωπος οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις ηθικές προεκτάσεις του καθορισμού στόχων αναπαραγωγής, ώστε να επέρχεται ισορροπία ανάμεσα στις ανθρώπινες απαιτήσεις και στις απαιτήσεις και ανάγκες των ζώων. Η «στρατηγική» αναπαραγωγή μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες στην ευζωία των ζώων. Οι Sandøe et al. (2016) έχουν διαχωρίσει αυτές τις αρνητικές συνέπειες σε τρεις τύπους: στην εκτροφή ακραίων φαινοτύπων οι οποίοι από μόνοι τους προκαλούν προβλήματα υγείας και ευζωίας, στην αυξημένη συχνότητα νοσημάτων που προκαλούνται από έλλειψη γενετικής ποικιλομορφίας, και στην αυξημένη συχνότητα προβλημάτων συμπεριφοράς. Τα ζώα συντροφιάς επηρεάζονται ιδιαίτερα από τα παραπάνω, καθώς συχνά γεννιούνται μέσω «εσκεμμένης» αναπαραγωγής (δηλ. σεξουαλικής συνεύρεσης ζώων με αποκλειστικό σκοπό την αναπαραγωγή) και συνηθέστερα μέσω «στρατηγικής» αναπαραγωγής (δηλ. της δραστηριότητας διατήρησης και φροντίδας ζώων προκειμένου αυτά να παράγουν περισσότερα ζώα συγκεκριμένου είδους ή με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά). Κατά συνέπεια, προκύπτει η ερώτηση: «είναι ηθικά αποδεκτή η εσκεμμένη παραγωγή απογόνων των ζώων»; Δεδομένου ότι η αναπαραγωγή των ζώων, προκειμένου να θεωρείται ηθικά αποδεκτή, θα πρέπει να συνεπάγεται «τη χρήση υγιών ζώων, γνήσιων ως προς το είδος τους σε συμπεριφορά και εμφάνιση, και όπου αυτό βρίσκει εφαρμογή, να παρουσιάζουν βιώσιμες αποδόσεις» (Olsson et al. 2006), δήλωση ιδιαίτερα αληθινή στην περίπτωση των ζώων συντροφιάς.

Οποιαδήποτε προσπάθεια εξημέρωσης επηρεάζει τη συμπεριφορά των ζώων με τρόπους που διαφέρουν ανάμεσα στα διάφορα ζωικά είδη. Προσαρμογή στο ανθρώπινο περιβάλλον προκύπτει σε διάφορους βαθμούς. Συχνά εκδηλώνονται προβλήματα συμπεριφοράς, τα οποία μπορούν να διαχωριστούν σε ανεπιθύμητες από τους ιδιοκτήτες συμπεριφορές προσαρμογής, συμπεριφορές οι οποίες είναι αποτέλεσμα της προσπάθειας προσαρμογής του ζώου σε ένα μη ιδανικό περιβάλλον, και συμπεριφορές μη προσαρμογής (π.χ. εμφάνιση ψυχαναγκαστικών διαταραχών) (Mason 1991).

Τα κατοικίδια ζώα, σε αντίθεση με τα παιδιά, των οποίων συχνά επιλέγονται ως σύντροφοι ή (όλο και συχνότερα) ως υποκατάστατα (Greenebaum 2004), ποτέ δεν «μεγαλώνουν» και δεν γίνονται «ενήλικες», δηλ. όντα ικανά να φροντίσουν τον εαυτό τους με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο

supervision by humans. What one refers to when discussing an animal's welfare - and good animal welfare implies both physical fitness and a sense of well-being- is basically what do humans owe the animal, and to what extent these obligations are fulfilled.

Companion animal welfare and wellbeing

Animal welfare is closely associated with animal breeding. Humans must take ethical dimensions into account when they define breeding goals based on a balance between human demands and the animals' requirements and needs. Strategic breeding can have a negative effect on animal welfare. Sandøe et al. (2016) have divided these negative effects into three groups: breeding of extreme phenotypes which in themselves cause health and welfare problems; increased prevalence of diseases caused by a lack of genetic diversity; and increased prevalence of behavioural problems. Pets are particularly affected, since they are frequently born by means of deliberate animal breeding (i.e., the deliberate sexual reproduction of animals) and, more often than not, through strategic breeding (i.e., the activity of keeping and caring for animals in order to produce more animals of a particular kind or with particular attributes). Subsequently, a question arises: is deliberate production of animal offspring ethical? Animal breeding, in order to be deemed ethical, needs to involve "the use of healthy animals true to their species in behaviour and looks, and when applicable, showing a sustainable performance" (Olsson et al. 2006), a statement especially true in the case of companion animals.

Any domestication effort affects animal behaviour, in ways that differ among the different species. Adaptation to human environments occurs to varying degrees. Behavioural problems often occur, which can be divided into adaptive behaviours that are inopportune for the owner; behaviours that are the results of an animal's coping attempt to a non-optimal environment; and non-adaptive behaviours (e.g., compulsive disorders) (Mason 1991).

Pets, unlike the children, they are companions or (more and more frequently) substitutes for (Greenebaum 2004), never "grow up" or become "adults", able to care for themselves the same way "normal" human children are expected to when becoming adults. More-

τα «φυσιολογικά» παιδιά των ανθρώπων αναμένεται να κάνουν όταν ενηλικιωθούν. Επιπλέον, τα ζώα συντροφιάς ποτέ δε κατορθώνουν να φτάσουν το αναμενόμενο επίπεδο ανεξαρτησίας ούτε αναπτύσσουν τις ίδιες ικανότητες επιβίωσης που θα είχαν, αν τους επιτρεπόταν να αναπαραχθούν και να επιβιώσουν ελεύθερα σε ένα πιο «φυσικό» για αυτά περιβάλλον. Ούτε και μπορούν να αποδώσουν ή να επικοινωνήσουν όπως οι άνθρωποι, αν και κατά τη διαδικασία εξημέρωσης του σκύλου, ο άνθρωπος επέλεξε ορισμένες κοινωνικές-γνωσιακές ικανότητες που επιτρέπουν στους σκύλους να επικοινωνούν με τους ιδιοκτήτες τους με ιδιαίτερο τρόπο (Hare et al. 2002). Υψηλές ή μη ρεαλιστικές προσδοκίες από τους ιδιοκτήτες μπορεί να προκαλέσουν έντονο άγχος στα ζώα τους, με αποτέλεσμα δυσμενείς επιπτώσεις στην ευζωία τους.

Τα ζώα συντροφιάς ωφελούνται από την αλληλεπίδρασή τους με τους ανθρώπους, η οποία δεν περιορίζεται στην παροχή τροφής και άλλων βασικών αναγκών (όπως συμβαίνει με άλλα ζώα σε αιχμαλωσία), αλλά επειδή και αυτά σχηματίζουν ένα συναισθηματικούς δεσμούς με τους ιδιοκτήτες τους. Για παράδειγμα, η έλλειψη ανθρώπινης (ή άλλου είδους) συντροφιάς στους σκύλους μπορεί να οδηγήσει σε συμπτώματα άγχους (Hubrecht 1993, Bradshaw et al. 2002, Fallani et al. 2007, Yeates 2012), με τους «υπερπροσκολλημένους» σκύλους να εμφανίζουν έντονο άγχος όταν αποχωρίζονται τους κηδεμόνες τους (King et al. 2000). Πράγματι, η κοινωνικοποίηση ενός σκύλου με ανθρώπους και άλλους σκύλους αποτελούν διακριτά κίνητρα (Rooney et al. 2000; Odendaal & Meintjes 2003) με την πρώτη να είναι μάλλον σημαντικότερη (Rooney & Bradshaw 2002). Ωστόσο, συχνά έχει προτεραιότητα η «ευζωία του ανθρώπου» αντί της «ευζωίας των ζώων» και πολλά ζώα καταλήγουν παραμελημένα ή άστεγα (Olson & Moulton 1993). Τα εγκαταλειμμένα ζώα συχνά υποφέρουν από το κρύο, από την πείνα και από νοσήματα. Είναι επίσης ευάλωτα σε πολλαπλές επιθέσεις από ανθρώπους ή άλλα ζώα, αν καταλήξουν άστεγα ή αν τους επιτρέπεται να απομακρύνονται από το χώρο διαβίωσης τους περισσότερο από όσο ενδείκνυται για το εκάστοτε ζώο ή είδος ζώου συντροφιάς.

Κάποια εγκαταλειμμένα ζώα συντροφιάς, ιδίως σκύλοι, καταλήγουν σε καταφύγια ζώων. Τα ζώα που διαβιούν σε καταφύγια ή σε άλλες μη ιδανικές συνθήκες συχνά υποφέρουν από μειωμένο επίπεδο ευζωίας και είναι ευάλωτα σε στερεοτυπικές ή ψυχαναγκαστικές συμπεριφορές εξαιτίας του περιορισμού, της δυσφορίας και της έλλειψης κοινωνικοποίησης (Verga & Michelazzi 2009). Οι σκύλοι των καταφυγίων συχνά υποφέρουν από νοσήματα, διατροφικές διαταραχές ή/και υποσιτισμό, από την ίδια την αλλαγή περιβάλλοντος και τις μεταβολές στις καθημερινές συνθήκες τους, λόγω του περιορισμένου χώρου στέγασης, των μεταβολών θερμοκρασίας, των θορύβων και οσμών, εμπειρίες που μπορεί να έχουν δυσμενείς επιπτώσεις (Coppola et al. 2006). Η κοινωνική απομόνωση, η έλλειψη άσκησης και τα περιορισμένα ερεθίσματα από το περιβάλλον μπορεί να

over, companion animals never achieve the expected level of independence or develop the same survival capabilities they would, if allowed to breed and survive freely in a more “natural” habitat. Neither can they perform or communicate as humans do, although during the domestication process of dogs, humans have selected some social-cognitive skills that enable dogs to communicate with their owners in a preferential way (Hare et al. 2002). High or unrealistic expectations from the owners can cause great distress to their pets, resulting in negative effects on their welfare.

Companion animals benefit from interaction with humans themselves, not only for food and basic needs (as other captive animals do), but because they too form emotional bonds with their owners. For example, lack of human (or other) company for dogs can lead to signs of stress (Hubrecht 1993, Bradshaw et al. 2002, Fallani et al. 2007, Yeates 2012), with “hyper-attached” dogs appearing especially stressed when separated from their usual caretakers (King et al. 2000). Indeed, socializing with humans and other dogs may be separate motivations (Rooney et al. 2000, Odendaal & Meintjes 2003), and the former may be more important (Rooney & Bradshaw 2002). However, “human” rather than “animal” welfare is what often takes precedence, and many pets end up neglected or homeless (Olson & Moulton 1993). Abandoned pets often suffer from cold, hunger, and disease. They are also susceptible to multiple attacks by humans or other animals, if they end up homeless or if they are “freer” to roam than indicated for the animal or the species.

Some abandoned companion animals, mostly dogs, end up in rescue shelters. Animals housed in rescue shelters or in other non-optimal conditions frequently suffer from a reduced level of welfare and are susceptible to stereotypical or compulsive behaviours due to confinement, frustration and lack of socialization (Verga & Michelazzi 2009). Rescue shelter dogs frequently suffer from disease, dietary changes and/or malnourishment, novelty of the environment and changes in routine, kennel size, temperature changes, noises and odours, experiences that can have a negative impact (Coppola et al. 2006). Social isolation, lack of exercise and limited environmental stimulation may impair the welfare of shelter dogs and promote behavioural problems

επιηρεάσουν αρνητικά τη διαβίωση των σκύλων καταφυγίου και να οδηγήσουν σε προβλήματα συμπεριφοράς (Hetts et al. 1992, Wells 2004).

Η παρεμπόδιση της ανεξέλεγκτης αναπαραγωγής των ζώων συντροφιάς είναι μέρος της υπεύθυνης ιδιοκτησίας ενός ζώου και η χειρουργική αφαίρεση των γεννητικών οργάνων παραμένει καίριο εργαλείο του ελέγχου του πληθυσμού τους. Η γοναδεκτομή είναι η πιο συχνή χειρουργική επέμβαση στην οποία υποβάλλονται τα ζώα συντροφιάς και μειώνει τις ανεπιθύμητες συμπεριφορές του ζευγαρώματος. Η παρεμπόδιση της αναπαραγωγής στα ζώα συντροφιάς έχει τόσο θετικές όσο και αρνητικές επιδράσεις στην ευζωία τους για διάφορους λόγους, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται πιθανές επιδράσεις στην εμφάνιση νεοπλασιών, ορθοπεδικών και αναπαραγωγικών νοσημάτων, στη συμπεριφορά, στη μακροβιότητα και στον έλεγχο του πληθυσμού, καθώς και κίνδυνοι αναισθησιολογικών και χειρουργικών επιπλοκών. Ωστόσο, πολλοί παράγοντες εκτός της στειρώσης παίζουν σημαντικό ρόλο στην τελική έκβαση, συμπεριλαμβανομένης της φυλής, του φύλου, της κληρονομικότητας, των συνθηκών διαβίωσης και της σωματικής κατάστασης. Πιθανές συνέπειες για κάθε ζώο χωριστά θα πρέπει επίσης να συνυπολογίζονται με την ανάγκη ελέγχου του ανεπιθύμητου πληθυσμού (Houlihan 2017).

Εκτός της καταλληλότητας συγκεκριμένων ειδών ως ζώων συντροφιάς, της εξημέρωσής τους, της αναπαραγωγής και της παρεμπόδισης της αναπαραγωγής τους, υπάρχουν πλείστα άλλα θέματα όπως το εμπόριο κατοικίδιων ζώων (βιομηχανία δισεκατομμυρίων δολαρίων σύμφωνα με τους περισσότερους υπολογισμούς), ο ακρωτηριασμός της ουράς, το κυνήγι, οι ζωοτροφές, η αλλαγή κατοικίας και η υιοθεσία ζώων που ανήκαν προηγουμένως σε διαφορετικούς ιδιοκτήτες, η ευθανασία, ο έλεγχος νοσημάτων και η χρήση ζωντανών ή νεκρών ζώων στην εκπαίδευση ή την έρευνα, εξαιτίας των οποίων τίθενται συχνά ηθικά διλήμματα (Morton 1992, Burgess-Jackson 1997, Boonin 2003, Jessup 2004, Palmer 2012, Palmer et al. 2012, Moutou & Pastoret 2010, Hess et al. 2011, Passantino et al. 2010, Tiplady et al. 2011, Yeates 2010a, Yeates 2010b, Yeates 2016, Yeates et al. 2013, Sandøe et al. 2016).

Ο ρόλος του κτηνιάτρου

Οι κτηνίατροι έρχονται συχνά αντιμέτωποι με τα ζητήματα που αναφέρθηκαν, μιας και οι ηθικές τους υποχρεώσεις είναι πολύπλευρες και αφορούν στα ζώα στα οποία παρέχουν ιατρική φροντίδα, στους ιδιοκτήτες τους, στους συναδέλφους τους και στο κτηνιατρικό επάγγελμα, στην κοινωνία γενικότερα και στους εργοδότες τους- αν δεν είναι αυτεπάγγελτοι. Ηθικά φορτισμένες καταστάσεις εμφανίζονται όταν προκύπτουν συγκρούσεις μεταξύ των παραπάνω υποχρεώσεων ή μεταξύ διαφόρων συνδυασμών τους, οι οποίες χρήζουν στάθμισης.

Τα δικαιώματα των ζώων συντροφιάς -δικαιώματα που είναι συλλογικώς γνωστά ως «οι πέντε ελευθερίες», δηλαδή το δικαίωμα διαβίωσης σε κατάλληλο περιβάλλον, το δικαί-

(Hetts et al. 1992, Wells 2004).

Preventing companion animals from reproducing freely is part of responsible pet ownership, and the permanent surgical removal of reproductive organs remains a vital component of pet population control. Gonadectomy is the most common surgical procedure performed on pets and reduces undesirable mating behaviours. Preventing companion animals from breeding has both positive and negative impacts on companion animal welfare for various reasons, including potential effects on neoplasia, orthopaedic disease, reproductive disease, behaviour, longevity, and population management as well as the risks of anaesthetic and surgical complications. However, many factors other than neuter status play an important role in these outcomes, including breed, sex, genetics, lifestyle, and body condition. Potential consequences for an individual animal must also be weighed with the necessity of managing pet overpopulation (Houlihan 2017).

Apart from the suitability of particular species as pets, pet breeding, pet domestication and breeding prevention, issues such as pet trade (a billion dollar industry by most calculations), tail-docking, pet hunting, pet food, rehoming and adopting previously owned animals, euthanasia, pet disease control and the use of living or dead pets in teaching or research, frequently raise ethical questions (Morton 1992, Burgess-Jackson 1997, Boonin 2003, Jessup 2004, Palmer 2012, Palmer et al. 2012, Moutou & Pastoret 2010, Hess et al. 2011, Passantino et al. 2010, Tiplady et al. 2011, Yeates 2010a, Yeates 2010b, Yeates 2016, Yeates et al. 2013, Sandøe et al. 2016).

The role of the veterinarian

Veterinarians are often faced with the issues discussed above, since their moral obligations are divided between the animals they treat, their owners, their peers and the profession, society in general, themselves, and their employers - if they are not self-employed. Ethically charged situations present themselves where any or all or various combinations of these obligations occur and must be weighed against one another.

Companion animal rights -rights collectively known as the five welfare freedoms, that is the right to live in a suitable environment, to have a suitable diet, to be able

ωμα διατροφής με κατάλληλη διαίτα, το δικαίωμα ελεύθερης εκδήλωσης φυσιολογικής συμπεριφοράς, το δικαίωμα διαβίωσης μαζί με ή χωριστά από άλλα ζώα, το δικαίωμα προστασίας από πόνο, ταλαιπωρία, τραυματισμό και νοσήματα- συχνά καταλήγουν να παραβιάζονται με διάφορους τρόπους και οι κτηνίατροι είναι η πρώτη και συχνά η μόνη γραμμή προστασίας αυτών των ζώων. Οι κτηνίατροι πρέπει να έχουν γνώση των δικαιωμάτων των ζώων συντροφιάς και να έχουν εκπαιδευτεί στην Ηθική των Ζώων Συντροφιάς, καθώς ένα από τα επαγγελματικά τους καθήκοντα είναι να ενημερώνουν τους ιδιοκτήτες για τα δικαιώματα αυτά και να διαφυλάττουν την υγεία των ασθενών τους καθώς και την ευημερία τους. Πέραν αυτών, οι κτηνίατροι θα πρέπει να είναι ικανοί να λαμβάνουν υπόψη και να συζητούν έννοιες σχετικές με την σχέση ανθρώπου-ζώων, όπου σημαντικά θέματα περιλαμβάνουν τι σημαίνει «συγκατάθεση» στην κτηνιατρική πράξη, αν οι κλινικοί κτηνίατροι είχαν επαγγελματική αυτονομία, τι ισχύ μπορούν να ασκούν οι ιδιοκτήτες πάνω στα ζώα τους, κατά πόσο η ιδιοκτησία είναι η καλύτερη σχέση και για τις δύο πλευρές, δηλ. ποιος έχει τα προσόντα/δικαιώματα να λαμβάνει αποφάσεις τερματισμού της ζωής εκ μέρους των ζώων κ.λπ. Παρομοίως, οι κτηνίατροι θα πρέπει να κατανοούν τις διαφορές μεταξύ ανθρώπων και ζώων εντός του πλαισίου μιας οικογένειας με ανθρώπινα και μη ανθρώπινα μέλη. Θα πρέπει να εξοικειώνονται με τη λεγόμενη συγκριτική ηθική, λαμβάνοντας υπόψη πόσο διαφορετικά συμπεριφέρονται οι άνθρωποι στα διάφορα ζώα συντροφιάς συγκριτικά με τα άλλα ζώα (κάτι το οποίο δεν διαχωρίζεται πάντα με βάση το είδος: λόγου χάριν τα κουνέλια μπορούν να είναι κατοικίδια, άγριο βλαπτικό είδος, έκθεμα ζωολογικού κήπου, ζώα έρευνας ή τροφή), και ανάμεσα στους ανθρώπους και τα ζώα. Αυτή η γνώση βοηθάει στη δημιουργία αντίληψης περί εννοιών που γεφυρώνουν την «ανθρωποκεντρική» Ηθική και την Ηθική των Ζώων ή βοηθάει στο να συγκεκριμενοποιηθούν ηθικές έννοιες μέσω πειραμάτων σκέψης που συγκρίνουν τα κατοικίδια με τα άλλα ζώα ή μέλη της οικογένειας (Yeates & Savulescu, 2017).

Όλα αυτά τα ηθικά ζητήματα (δηλαδή η αναγνώριση των ζώων συντροφιάς ως ηθικών όντων με συγκεκριμένα δικαιώματα, η ειδική σχέση των ζώων συντροφιάς με τους ανθρώπους ιδιοκτήτες τους, η δυναμική των ανάμικτων οικογενειών με ανθρώπινα και μη ανθρώπινα μέλη και οι διαφορές μεταξύ των ζώων συντροφιάς, των ζώων έρευνας και των παραγωγικών ζώων) αποτελούν το πεδίο μελέτης της Ηθικής των Ζώων Συντροφιάς. Αυτό το πεδίο καλύπτει θέματα που απαιτούν προσαρμοσμένη ηθική προσέγγιση, διαφορετική από αυτές που εφαρμόζονται στα κυρίαρχα πεδία Βιοηθικής. Υπάρχουν περισσότερα στην Ηθική των Ζώων Συντροφιάς από το να παρεμποδίζεται η ανεξέλεγκτη αναπαραγωγή τους ή να επιτρέπεται στα ζώα να απομακρύνονται σχετικά ελεύθερα και να αποφεύγεται η άμεση κακοποίηση των ζώων. Το ευρύ κοινό χρήζει εκπαίδευσης αναφορικά με το τι σημαίνει «περισσότερα», συμπεριλαμβανόμενα

to exhibit normal behaviour patterns, to be housed with, or apart from, other animals, to be protected from pain, suffering, injury and disease- often end up violated in various ways and the veterinarians are frequently the first and only line of protection for these animals. Vets need to be aware of companion animal rights and be educated about companion animal ethics, as it is among their professional duties to instruct owners about these rights and safeguard their pet patients' health and wellbeing. Besides that, veterinarians should be able to consider and discuss concepts relating to human-animal relationships, where important issues include what does "consent" mean in veterinary practice; should veterinary doctors be afforded professional autonomy, what powers might owners exercise over their animals; is ownership the best relationship for both parties; who is qualified to make end-of-life decisions on behalf of pets? etc. Similarly, vets should be aware of differences between humans and pets within the context of a family of human and nonhuman members. One should be familiar with comparative ethics -considering how differently humans treat different companion versus non-companion animals (which do not always fit across species divides: rabbits may be pets, wild pests, zoo exhibits, research animals or food), and between humans and animals. Such awareness helps to provide bridging concepts between "human-centered" and animal ethics or help to isolate ethical concepts through thought experiments comparing pets and other animals or family-members (Yeates & Savulescu 2017).

All these ethical issues (i.e., companion animals as moral beings with specific rights, the special relationship of companion animals with their human owners, the dynamics of mixed human-nonhuman families and the differences between pets, research and farm animals) constitute the field of companion animal ethics. This field covers topics that require a tailored ethical approach, different than the ones applied to current mainstream fields of bioethics. There is more to companion animal ethics than preventing uncontrollable breeding or allowing pets to run around somewhat free and avoiding straightforward animal cruelty -however people need to be educated about what "more" is about, including not euthanizing pets for trivial reasons, failing to understand and provide for their pets' needs

νομένων του να μην γίνεται ευθανασία σε ζώα για ασήμαντους λόγους, της συχνά διαφαινόμενης αδυναμίας κατανόησης και εκπλήρωσης των αναγκών των ζώων τους και της διακοπής εξάπλωσης γενετικών νοσημάτων εξαιτίας της επιθυμίας των ιδιοκτητών να αποκτήσουν κατοικίδια με εξειδικευμένα αισθητικά χαρακτηριστικά. Η επιμόρφωση των ιδιοκτητών ή δυνητικών ιδιοκτητών σχετικά με τα δικαιώματα, τις ανάγκες και την ευζωία των ζώων ή των μελλοντικών ζώων τους μπορεί να αποτελέσει μια πηγή επιπλέον εισοδήματος και επαγγελματικής ικανοποίησης και αναγνώρισης για τον κάθε κτηνίατρο που είναι πρόθυμος να αφιερώσει χρόνο και προσπάθεια σε αυτή τη δραστηριότητα.

Χρυσάνθη Σαρδέλη ιατρός, PhD, αναπληρώτρια καθηγήτρια Φαρμακολογίας-Κλινικής Φαρμακολογίας, Πραγματογνώμων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περί ζητημάτων ερευνητικής ηθικής και δεοντολογίας

Εργαστήριο Κλινικής Φαρμακολογίας, Τμήμα Ιατρικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Εργαστήριο Μελέτης Ιατρικού Δικαίου και Βιοηθικής, Νομική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Γενική Διεύθυνση Έρευνας και Καινοτομίας, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Ιωάννης Σάββας κτηνίατρος, PhD, καθηγητής Κτηνιατρικής Αναισθησιολογίας, Αναλγησίας και Εντατικής Θεραπείας

Κλινική Ζώων Συντροφιάς, Τμήμα Κτηνιατρικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

and stop proliferating genetic disease due to the desire of owning pets with specific aesthetic traits. Educating owners or potential owners regarding the rights, needs and welfare of their pets or prospective pets can be a source of extra income and professional joy and recognition for any veterinarian doctor willing to invest time and effort in this activity.

Chrysanthi Sardeli MD, PhD, Associate Professor

Laboratory of Clinical Pharmacology, School of Medicine, Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Laboratory for the Study of Medical Law and Bioethics, Faculty of Law, Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Directorate-General for Research and Innovation, European Commission

Ioannis Savvas DVM, PhD, Professor

Companion Animal Clinic, School of Veterinary Medicine, Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Research Ethics & Deontology Committee, University of Ioannina

Βιβλιογραφία / References

- Boonin D (2003) Robbing PETA to spay Paul: do animal rights include reproductive rights? *Between the Species* III, 1-8.
- Bradshaw JWS, McPherson JA, Casey R et al. (2002) Aetiology of separation-related behaviour in domestic dogs. *Vet Rec* 151, 43-46.
- Burgess-Jackson K (1997) Doing right by our animal companions. *J Ethics* 2, 159-185.
- Coppola C, Grandin T, Enns R (2006) Human interaction and cortisol: Can human contact reduce stress for shelter dogs? *Physiol Behav* 87, 537-541.
- Croney CC, Millman ST (2007) Board-invited review: the ethical and behavioral bases for farm animal welfare legislation. *J Anim Sci* 85, 556-565.
- Fallani G, Prato Previde E, Valsecchi P (2007) Behavioral and physiological responses of guide dogs to a situation of emotional distress. *Physiol Behav* 16, 648-655.
- Farstad W (2018) Ethics in animal breeding. *Reprod Domest Anim* 53, 4-13.
- Friedmann E, Son H, Salem M (2015) The animal-human bond: health and wellness. In: Fine AH ed. *Handbook on animal assisted therapy: foundations and guidelines for animal assisted interventions*. Academic Press, Burlington, Massachusetts, pp. 73-88.
- Greenebaum J (2004) It's a Dog's Life: Elevating Status from Pet to "Fur Baby" at Yappy Hour. *Society and Animals* 12, 117-135.
- Hare B, Brown M, Williamson C et al. (2002) The Domestication of Social Cognition in Dogs. *Science* 298, 1634-1636.
- Hess L, Biascochea J, Brazelton L et al. (2011) Exotic animals: appropriately owned pets or inappropriately kept problems? *J Avian Med Surg* 25, 50-55.
- Hetts S, Derrell Clark J, Calpin JP et al. (1992) Influence of housing conditions on beagle behaviour. *Appl Anim Behav Sci* 34, 137-155.
- Houlihan K (2017) A literature review on the welfare implications of gonadectomy of dogs. *J Am Vet Med Assoc* 250, 1155-1166.
- Hubrecht RC (1993) A comparison of social and environmental enrichment methods for laboratory housed dogs. *Appl Anim Behav Sci* 37, 345-361.
- Jessup DA (2004) The welfare of feral cats and wildlife. *J Am Vet Med Assoc* 225, 1377-1383.

- King JN, Simpson BS, Overall KL et al. (2000) Treatment of separation anxiety in dogs with clomipramine: results from a prospective, randomized, double-blind, placebo-controlled, parallel-group, multicenter clinical trial. *Appl Anim Behav Sci* 19, 255-275.
- Mason GJ (1991) Stereotypies: a critical review. *Anim Behav*, 41, 1015-1037.
- McNicholas J, Murray A (2005) The benefits of pets for older people: a review. In: *Dono J & Ormerod E, eds. Older people and pets: a comprehensive guide. Society for Companion Animal Studies Publications, Oxford*, pp. 16-33.
- Merz-Perez L, Heide KM, Silverman IJ (2001) Childhood cruelty to animals and subsequent violence against humans. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 45, 556-573.
- Morton D (1992) Docking of dogs: practical and ethical aspects. *Vet Rec* 14, 301-306.
- Moutou F, Pastoret PP (2010) Why own an exotic pet? *Revue Scientifique et Technique (International Office of Epizootics)* 29, 359-365.
- Odenaal J, Meintjes RA (2003) Neurophysiological Correlates of Affiliative Behaviour between Humans and Dogs. *Vet J* 165, 296-301.
- Olson PN, Moulton C (1993) Pet (dog and cat) overpopulation in the United States. *J Reprod Fertil Suppl* 47, 433-438.
- Olsson A, Gamborg C, Sandøe P (2006) Taking Ethics into Account in Farm Animal Breeding: What can the Breeding Companies Achieve? *Agric Environ Ethics* 19, 37-46.
- Palmer C (2012) Does breeding a bulldog harm it? Breeding, ethics and harm to animals. *Anim Welf* 21, 157-166.
- Palmer C, Corr S, Sandøe P (2012) Inconvenient desires: should we routinely neuter companion animals? *Anthrozoos* 25, S153-S172.
- Passantino A, Russo M, Coluccio P (2010) Canine leishmaniosis and euthanasia in Italy: a critical legal-ethical analysis. *Revue Scientifique Et Technique (International Office of Epizootics)* 29, 537-548.
- Rooney N, Bradshaw J (2002). An experimental study of the effects of play upon the dog-human relationship. *Appl Anim Behav Sci* 75, 161-176.
- Rooney NJ, Bradshaw JWS, Robinson IH (2000) A comparison of dog-dog and dog-human play behavior. *Appl Anim Behav Sci* 66, 235-248.
- Sandøe P, Corr S, Palmer C (2016) *Companion animal ethics. Universities Federation for Animal Welfare, Wiley Blackwell, Chichester*, pp. 103-116.
- Stephens DL, Hill RP (1996) The dispossession of animal companions: a humanistic and consumption perspective. *Soc Anim Soc Sci Stud Hum Exp Other Anim* 4, 189-210.
- Tiplady C, Lloyd S, Morton J (2011) Veterinary science student preferences for the source of dog cadavers used in anatomy teaching. *Altern Lab Anim* 39, 461-469.
- Verga M, Michelazzi M (2009) Companion animal welfare and possible implications on the human-pet relationship. *Ital J Anim Sci* 8, 231-240.
- Wells DL (2004) The influence of toys on the behaviour and welfare of kennelled dogs. *Animal welfare* 13, 367-373.
- Yeates J (2010a) Death is a welfare issue. *J Agric Environ Ethics* 23, 229-240.
- Yeates J (2010b) Ethical aspects of euthanasia of owned animals. *In Practice* 32, 70-73.
- Yeates J, Everitt S, Innes JF et al. (2013) Ethical and evidential considerations on the use of novel therapies in veterinary practice. *J Small Anim Pract* 54, 119-123.
- Yeates J, Savulescu J (2017) Companion Animal Ethics: A Special Area of Moral Theory and Practice? *Ethical Theory Moral Pract* 20, 347-359.
- Yeates JW (2012) Maximising canine welfare in veterinary practice and research: a review. *Vet J* 192, 272-278.
- Yeates JW (2016) Ethical principles for novel therapies in veterinary practice. *J Small Anim Pract* 57, 67-73.